

Met open handen

De steppe zal bloeien

De Kalahari woestijn is een plek waar ik graag eens zou vertoeven. Deze semi woestijn in het zuiden van Afrika lijkt een groot deel van het jaar op een ogenschijnlijk droge vlakte waar leven onmogelijk lijkt. Van origine is dit het land van de nomadische stammen van de San en Kalahari betekent in hun taal 'de grote dorst'. Overleven is dan ook een taai opgave in deze schijnbaar onvruchtbare omgeving. En toch, eenmaal thuis in deze woestijn bemerk je dat overal leven aanwezig is in deze dorheid van steppes en savanne. Ook al omdat, zo gauw de regens komen, deze plek verandert in een bloeiende oase. De brochure *Hart van Pastoraat* van de VPW die twee jaar geleden verscheen toont ons hoe om te gaan met een kerk die in crisis is. Deze crisis wordt vergeleken met een woestijnervaring. De bodem lijkt onvruchtbaar, de goede boodschap voor dovemans oren bestemd, structuren die knellen. Kortom hoe overleef je? In de brochure wordt dan aandacht gevraagd voor 'het laten'. Dit is een kunst op zich voor de nijvere bijtjes die de meeste collega's zijn. Het gaat niet om 'het laten' als passieve act maar juist als actieve bewuste daad om de sporen te ontdekken die zich aftekenen. Het verborgen leven leren zien zoals de zaden in de Kalahari woestijn die door de wind, de vogels, de mieren en andere schepselen verspreid zijn en die dorsten naar water om te kunnen ontkiemen en tot bloei te komen. In *Waar blijft de kerk* van Erik Borgman, ook betrokken bij de brochure, verwijst hij ook naar een dergelijk proces van het leren zien om zelf waterdragers te worden. Draggers van Levend Water: Gods Liefde. Door 'te laten', 'te zien' en 'te dragen' geloof ik in ons eigen regenseizoen, hoe onvoorspelbaar ook. De steppe kan bloeien, ook hier in Nederland.

Ina van de Bunt Koster, voorzitter

• Redactie VPWinfo.nl
Jan Franken (hoofdredacteur), Elly Bus,
Mirjam Dirx, John Hacking, Jan Houben,
John Mersel, Geert Rozema, Jeroen van Lente
• Redactiesecretaris
Mirjam Dirx
't Vaartje 112, 5165 ND Waspik
T 0416 - 312385 / 06-444 60 207
mirjamdirx@kpnplanet.nl

• Grafisch ontwerp
Jeroen van Lente Grafisch ontwerper
Tielekeshoeven 32, 5242 KB Rosmalen
T 06 28 15 20 30, E jeroenvanlente@msn.com
• Druk Drukkerij DekkersvanGerwen, Den Bosch

Foto's van de auteurs en foto's bij artikelen zijn door de betreffende auteurs aangeleverd. De foto van Geert Rozema (pagina 4) is gemaakt door Ingrid Joppe.

Contributie

- De VPW kent maar één hoofdtarief waaraan alle andere bedragen zijn ontleend: € 140.
- De contributie bedraagt € 140 voor wie 0,7-1 fte en € 70 voor wie tot 0,7 fte werkt. Onder dat laatste vallen ook de gepensioneerden.
- Omdat het alléén voor pastoraal werk(st)ers in loondienst mogelijk is de contributie te verrekenen met hun brutoloon, worden zij voor een hoger bedrag aangeslagen, maar feitelijk hebben zij een voordeel van enkele euro's.
- Vrienden van de VPW en studenten betalen een aangepast bedrag.
- De letters A, B, C, D, DP (P voor gepensioneerden) en E zijn van belang voor de administratie en staan

op de betalingsstrook vermeld en verwijzen naar deze tabel.

- Contributies gelden voor een heel kalenderjaar.
- Individuele aanpassingen zijn mogelijk bij bijzondere arbeidsomstandigheden of indien men in de loop van het jaar lid wordt. In onze statuten wordt een opzeggetermijn van een maand aangehouden.
- Iedereen die meer wil geven dan de gevraagde contributie-bijdrage kan dat als schenking fiscaal verrekenen, ook gepensioneerden (ANBI regeling).
- Ons rekeningnummer is NL38 INGB 000 303 72 79 t.n.v. VPW Nederland. Vermeld altijd: 'Contributie' en het factuurnummer.
- Wij stimuleren periodieke overschrijvingen van de contributie.

	Pastoraal werk(st)ers	Priester of diaken	Gepensioneerd
0,7 - 1 fte	A Netto € 134,- (bruto € 200,-)	B € 140,-	DP € 70,-
tot 0,7 fte	C Netto € 67,- (bruto € 100,-)	D € 70,-	DP € 70,-
Elders vakbondslid	D € 70,-	D € 70,-	DP € 70,-
	Vriend € 75,-	E Student € 15,-	

Organisatie VPW Nederland

- Secretariaat VPW Nederland • J. Franken (beleidsmedewerker), Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht 030 - 293 33 15, janfranken@vpwinfo.nl
- Dagelijks bestuur
 - H.J.M. v.d. Bunt-Koster (voorzitter), Nijverheidsstraat 22, 7621 TM Borne, 074 - 2670406
 - M.D. Dijkman (vice voorzitter), Kerkstraat 19, 6041 AC Didam, 0316 - 295 606, vice-voorzitter@vpwinfo.nl
 - J. Deckers (secretaris), Sophiastraat 1, 5671 XJ Nuenen (040-2845855), j.deckers@onsnet.nu
 - T. Halin (penningmeester), Kikkerveen 405, 3205 XD Spijkenisse, penningmeester@vpwinfo.nl
- Algemeen Bestuur • H.J.M. v.d. Bunt-Koster, M.D. Dijkman, W. Hacking, T. Halin, G.M.H. Kamsma-Kunst, H.J.M. Kint-van Os, L. Mesman, J. Rens, M. Sanders.
- Financiële administratie • Bosman Financiële Dienstverlening.
- Landelijke Commissie Rechtspositie (LKR) • M. Bruijns, G. Damen, G. Dieteren, J. Franken, L. Geurts (voorzitter), T. Halin, J. Rens, H. van Schalkwijk, W. Vroom, N. van Waterschoot (FNV).
- Website www.vpwinfo.nl • P. Gabriël, webmaster.

VPW's

- VPW Den Bosch • Secretariaat VPW Nederland, Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht, 030 - 293 33 15, denbosch@vpwinfo.nl
- VPW Breda • Secretariaat: F.M. Vermeulen, Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal, 0165 - 53 45 06, breda@vpwinfo.nl
- VPW Groningen-Leeuwarden • Secretariaat: N. Bouma, Traambaan 15, 9251 LZ Burgum, 0511 705 336, groningen-leeuwarden@vpwinfo.nl
- VPW Haarlem-Amsterdam • Secretariaat: H.J.M. Kint-van Os Triade 45, 1901 GW Castricum, 06-24 60 38 29 / 025 169 046 kikikint@xs4all.nl
- VPW Limburg • Secretariaat: P. Linders, Stichting Groenewold, Roermond, 077 - 354 66 89, limburg@vpwinfo.nl
- VPW Rotterdam • Secretariaat: H.J.T. Dam, Parallelweg 5, 2951 BS Alblasserdam, 06-12374002, rotterdam@vpwinfo.nl
- VPW Utrecht • Secretariaat: Chr. Kantoci-Janssen, Bussloselaan 17-A, 7383 AG Bussloo-Voorst, 0571-261914, utrecht@vpwinfo.nl

Verzoek aan onze leden!

Als er iets verandert in uw gegevens wilt u dan zo vriendelijk zijn dit door te geven aan ons secretariaat: Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht of info@vpwinfo.nl. Denk daarbij aan • Adresgegevens • Verandering van werkkring of werksort • Arbeidsduurverandering (bijvoorbeeld van full-time naar half-time) • Het overgaan van studentlid naar werkend lid • Het met emeritaat gaan.

INHOUD

Waar blijft de kerk? schreef Erik Borgman en hield er een verhaal over op de jaarvergadering van de VPW afgelopen april. Deze zoekvraag hebben we in de redactie ter harte genomen. Hoe gaat die in de praktijk van het pastorale werk verder, vroegen we ons af. Met instemming knikken en dan weer overgaan tot de orde van de dag? Of zijn er ook plekken waar met deze vraag geleefd en gezocht wordt. Plaatsen waarvan je zou kunnen zeggen: “Hier is de kerk!”

Geert Rozema neemt ons mee in een casus uit de praktijk. Via een ketenpartner komt een vraag om hulp. Het pastoraal team gaat erop in, want “Hier zijn wij kerk voor”.

Ekkehard Muth beschrijft hoe hij initiatieven wil bundelen om te komen tot een stadsklooster in Nijmegen, niet zozeer een fysiek aanwijsbare plek, maar een bundeling van initiatieven die kerken op een nieuwe manier present laat zijn in de samenleving. Marie Madeleine Maas koos met een aantal medezusters voor een andere weg. Ze verruilde het traditionele klooster voor klooster Casella, een huis dat zich richt op jonge mensen. Tot slot gaan Lia Epskamp en Lucy de Klein in gesprek over de combinatie van verstillings en engagement.

DE PRAKTIJK

- 4** **Waar blijft de kerk?**
Geert Rozema
- 6** **Naar een stadsklooster?**
Ekkehard Muth
- 10** **Ons klooster Casella**
Zuster Marie Madeleine Maas
- 12** **Heen en terug**
Lucy de Klein en Lia Epskamp

DE REFLECTIE

- 14** **Aan de grens**
René Grotenhuis

DE RUBRIEKEN

- 8** **Gelezen**
Hoop
The World Book of Hope
Lidwien Meijer
- 17** **Op stap naar...**
De Mariamonologen
Mirjam Dirckx
- 20** **Nieuws uit de VPW-en**
Jan Franken
- 24** **Column Rob Lijesen**
Deur...

Kalahari woestijn

Waar blijft de kerk?

Bij het pastorale team komt een vraag binnen van een ketenpartner die werkt als laatste vangnet voor zogeheten ‘zorgwekkende zorgmijders’. Of de kerk kan bemiddelen. Het betreft een getraumatiseerde Bosnië-veteraan, met psychische problematiek waardoor ze al een jaar haar kinderen niet heeft kunnen zien. Het gaat voorzichtig weer beter met haar en ze wil dolgraag proberen het contact te herstellen. Geert Rozema beschrijft hoe en waarom zijn pastorale team op deze vraag inspeelt.

Als antwoord op de vraag waarom hij bij ons aanklopt, legt de ketenpartner uit dat hij voor elke soort problematiek bij zijn cliënten zijn specialisten heeft. Advocaten schakelt hij in bij juridische kwesties, schuldhulpverleners voor financiële zaken, psychiaters voor psychiatrische noden. Pastor en kerk benadert hij voor dingen die het geestelijke domein raken, mits de kerk veilig en vertrouwd klinkt bij zijn cliënten.

Hulpvraag De Eusebiusparochie staat in het hulpverleningscircuit en binnen het Arnhemse bekend als een laagdrempelige, goed benaderbare en betrouwbare partner, die in staat is aansluiting te vinden bij de leefwereld van een bonte verzameling mensen. Daarnaast is de kerk een onafhankelijke, ‘neutrale’ derde partij en dat is de ketenpartner zelf niet, want hij is de hulpverlener van deze mevrouw.

Ketenpartner: “Mevrouw is radeloos en komt uit een diepe depressie. Het enige wat haar op de been houdt is het verlangen haar kinderen weer te gaan zien. Dit is de enige reden dat ze nog leeft. Mevrouw heeft een gelovige achtergrond. Zou de kerk misschien een rol kunnen spelen om mevrouw weer te verzoenen met haar kinderen?”

Stap naar verzoening De kerk als reddingsboei en bemiddelaar. De kerk om een proces van verzoening in gang te zetten. Wie gaat zich inzetten voor deze mevrouw binnen ons pastorale team? In welk gebied woont mevrouw? Kan een emeritus collega of andere hooggekwalificeerde vrijwilliger ook benaderd worden? De beoogde emeritus collega is net op vakantie. Een maand wachten in deze fase lijkt de ketenpartner niet verstandig, dus één van de beschikbare buurtpastores pakt de zaak op. De kennismaking met mevrouw verloopt goed. Er is de belangrijke vertrouwensklik. Samen met haar wordt een plan gemaakt. De pastor stuurt een samen met haar opgestelde brief naar vader en kinderen, waarin eerlijk de angsten, gevoelens van onmacht en het verlangen om hernieuwd contact staan vermeld. Hoe confronterend is het om je eigen angsten in de ogen te zien! Maar hoe helend ook. Pastor en veteraan slaan samen een weg in. De uitkomst is uiterst onzeker. Maar een begin van nieuw leven is gemaakt. Na een paar dagen geeft de oma aan, als mede begeleider van de kinderen open te staan voor contact. Onder voorwaarden. Want ze willen de kinderen, nu het net weer wat beter met ze gaat, behoeden voor nieuwe tegenslagen. De pastor koppelt de reactie terug aan de veteraan en diens hulpverlener. Mevrouw moet huilen van geluk. Dat haar kinderen haar nog willen zien en de deur dus niet definitief dicht hebben gegooid. Dankbaar is ze voor deze nieuwe kans. Ze beschouwt die als genade waar ze zelf hard voor moet blijven werken.

Geert Rozema

pastoraalwerker in het buurt-pastoraat binnen parochie Sint Eusebius (Arnhem e.o.)

DE PRAKTIJK

Waarom helpen? Waarom helpt onze parochie deze mevrouw? ‘Wat levert het ons op?’ ‘Is dit niet veeleer een taak van de gemeente Arnhem of de hulpverlening? Laten wij ons voor hun karretje spannen?’ ‘Welk nut heeft deze veteraan voor ons? Kan zij wellicht op termijn ingezet worden voor vrijwilligerswerk om één van onze vergrijsde kerklocaties open te houden of de Eerste Communie groep te versterken? Of beschikt ze over financiële slagkracht, waar we ons voordeel mee kunnen doen om de broodnodige reparties aan de kof-fiezaal uit te voeren?’ Voor een chronisch overbelaste, vergrijsde en financieel in zwaar weer zittende parochie begrijpelijke praktische vragen. Overleven en behouden van wat de afgelopen jaren was, staat immers vaak hoog op het lijstje.

Maar wij laten het niet bij deze vragen. Wij als pastoraal team en parochie helpen deze mevrouw omdat wij geloven dat hier bij uitstek de *raison d’être* oplicht van ons kerk zijn. Cui bono – aan wie komt dit ten goede? Aan deze mevrouw die Christus zelf kan zijn. Als parochie en pastoraal team dragen wij bij aan de christelijke opdracht waar mogelijk te werken aan verzoening en vrede. Noem het zo je wilt een variant van de in Zuid-Afrika bedachte herstel gerichte gerechtigheid – ‘restorative justice’ – zoals aartsbisschop Tutu het noemt.

Gerechtigheid Misschien is het inderdaad wel herstellende gerechtigheid waar wij aan werken in onze parochie en (oecumenische) inloophuizen met hulp van de Heilige Geest, en een steeds groter wordende groep vrijwilligers (kerkelijk en niet-kerkelijk), ketenpartners en bezoekers. Mensen die met hun vuiligheid en wonden binnen komen lopen. En deze smetten gaandeweg – via individuele pastorale gesprekken of door ‘gewoon’ in stilte een kaarsje te ontsteken bij Maria, of door vrijwilligerswerk te doen of door koffie inloopochtenden te bezoeken – beginnen schoon te maken. Samen. Met anderen. Die zij toelaten. Op hún eigen tijd. Om dan proberen verder te leven. Te midden van het uitzichtlo-

ze lijden dat deze wereld kent, lijden dat we niet kunnen oplossen of voorgoed kunnen doen verdwijnen. Misschien dat mensen in en rond onze parochie en steden waarin we wonen iets mogen ervaren van de onverwoestbare energie die met liefde bezig is, die wij God noemen.

Keuze Ons pastorale team omvat Arnhem, Rozendaal, Velp, Dieren en De Steeg. Op twee plekken hebben wij in Arnhem buurtpastoraat, verbonden aan twee Inloophuizen. Met deze diaconale missionaire plekken gecentreerd in achterstandswijken in Arnhem Noord en -Zuid

Iets nieuws opbouwen

in tijden van afbraak

is 2,33 fte gemoeid. In werkelijkheid zijn dit dus 3 pastoraalwerkers. Op een totale teamformatie van 5,8 fte is dit substantieel. En dan hebben we onze jongerenpastor op projectbasis niet eens genoemd, laat staan onze betrokken emeritus collega’s waar we gezegend mee zijn. Aan deze formatie liggen bewuste bestuurskeuzes ten grondslag om iets nieuws op te bouwen in tijden van afbraak. Parochianen maken deze teamsamenstelling financieel mogelijk, maar zeker ook grote en kleinere (lokale) fondsen, gemeente Arnhem, oecumenische bondgenoten en ketenpartners.

In de afgelopen negen jaar bouwden de buurtpastores en projectwerkers een stevig netwerk met honderden contacten binnen en buiten de wijken: met buurtbewoners en met vele ketenpartners zoals wijkagenten, maatschappelijk werk, scholen, thuiszorg, bemoeizorg. Het is een netwerk dat nog steeds groeit door de intensieve samenwerking die er is en waar we als pastores ook steeds meer vrijwilligers bij inzetten.

Naar een stadsklooster?

Hoe vaak waren niet de kloosters de redding van de kerk? Telkens wanneer de kerk te zeer verwereldlijkte, werd zij door de kloosters weer bij de essentie van de traditie bepaald. En wanneer de kerk vastliep in haar eigen traditionalisme, zetten de kloosters weer de vernieuwing in. De kloosters als plek van traditie én vernieuwing. Zou dat in deze tijd opnieuw lukken? Ekkehard Muth, verbonden aan de Boskapel, maakt werk van deze vraag.

De Boskapel in Nijmegen komt uit de kloostertraditie. Als kapel van de Augustijnen werd zij na het Tweede Vaticaanse Concilie aangewezen als één van de zeven officiële experimenteerplekken in het land om de vernieuwingen van het concilie te implementeren. Dit was de Augustijnen op het lijf geschreven, niet alleen omdat zij weleens eerder een reformator voortgebracht hadden, maar vooral omdat de spiritualiteit van Augustinus zelf steeds weer om verandering en vooruitgang vraagt. ‘Trek steeds verder, maak steeds vooruitgang. Want zodra je zelfgenoegzaam zegt: “Het is genoeg”, ga je ten onder (Preek 169,18)’.

Bij de pogingen om in onze tijd van krimp te overleven zie je bij de kerken kort door de bocht gezegd twee lijnen: De lijn van zich naar binnen keren en terugkeren naar de traditie en de lijn van naar buiten gaan en vernieuwing. De rooms-katholieke kerk lijkt de eerste lijn gekozen te hebben van inkrimpen, fuseren en je terugtrekken in eucharistische centra. De protestantse kerk lijkt zich met haar pioniersplekken-programma juist naar buiten te richten en naar nieuwe vormen te zoeken. Misschien is dat een beetje te zwart-wit, want in sommige gevallen blijkt het naar binnen keren juist nieuwe energie te wekken, terwijl het naar buiten tre-

den ook weleens oude wijn in nieuwe zakken blijkt te zijn. Hoe dan ook, de kloosters deden altijd allebei: traditie én vernieuwing. Zou die kloostertraditie ons ook in deze tijden weer uitkomst kunnen bieden?

Samenwerking in plaats van profilering Eerlijk gezegd: we weten het niet. Maar we willen het gewoon proberen. In onze dromen van de toekomst duikt telkens weer het beeld op van wat we noemen: een stadsklooster. Een stadsklooster niet als ommuurd claustrum maar een stadsklooster als idee. Met een kapel of een aantal kapellen waar gevierd wordt. Met een refter waar de ene keer feest gevierd wordt en de andere keer daklozen komen eten. Met een bibliotheek waar gestudeerd en gedebatteerd wordt. Met een grote proeftuin waar naar hartenlust geëxperimenteerd wordt. Met de deuren naar het stadsplein wijd open. Een stadsklooster waar traditie en vernieuwing zich met elkaar verbinden. Het stadsklooster wordt daarbij gevormd door kerkgemeenschappen, vormingscentra, orden, maatschappelijke initiatieven, denkers en doeners, zoekers en zieners, die zich allemaal in welke mate dan ook verbinden aan dit stadsklooster. Geen nieuw instituut, maar een gezamenlijk initiatief om spiritualiteit en zingeving op alle denkbare manieren een plek te geven.

Ekkehard Muth

pastor van het Augustijns
Centrum de Boskapel in
Nijmegen

DE PRAKTIJK

We zijn daarbij in goed gezelschap. Al eerder heeft Jeroen Jeroense *de kerk als klooster* gepropageerd en na een beetje struinen op internet kom je tal van soortgelijke ondernemingen tegen. Begin dit jaar is zelfs vanuit redelijk onverwachtse (want orthodox protestantse) hoek een initiatief ontstaan onder de titel *Monastiek: Anders Missionair* (www.monastiekandersmissionair.nl). We hebben het dan ook niet zelf uitgevonden, en het is ook helemaal niet onze intentie om ons daarmee te profileren. Sterker nog, we hebben het voor onszelf zo geformuleerd: “Het is in deze tijd niet meer de vraag hoe de Boskapel kan blijven bestaan, maar de vraag is hoe er überhaupt nog zingeving en spiritualiteit in de samenleving blijft bestaan. We hebben het idee dat we het ons als kerken niet meer kunnen permitteren om de eigen nestgeur te koesteren. De toekomst van de kerken ligt niet in verdere profilering maar in samenwerking”.

Aan de poort moet je het vertrouwde achterlaten

Veel gesprekken Dit bedenk je natuurlijk niet op een achternamiddag, intussen zijn we al drie jaar bezig en we zijn er nog lang niet. Het begon met vele gesprekken binnen het bestuur. Opeens bleek de plattegrond van een klooster een goede kapstok om alle facetten van ons werk in kaart te brengen. En tegelijkertijd bleken de kloosterruimtes de verbeelding te prikkelen om over de toekomst te fantaseren. In ons kapeloverleg werd de hele gemeenschap betrokken bij het verder ontwikkelen van het stadsklooster-idee. Er is geen nummer van ons kerkblad waarin niet op de een of andere manier de stadsklooster-gedachte onder de aandacht wordt gebracht.

Toch moet ik hier eerlijkheidshalve vermelden dat het lange adem vraagt. De Boskapelgemeenschap ‘loopt’ op dit moment heel goed, en dan is het voor veel mensen moeilijk om te zien dat dit niet zonder meer zo door zal gaan. Niet iedereen heeft bovendien de behoefte om over zijn of haar kerkgemeenschap in beleidsmatige termen na te denken. Dat er nog geen concrete resultaten zichtbaar zijn, maakt het er ook niet eenvoudiger op.

Aan de poort Terwijl ik dit schrijf weten we inderdaad nog niet of ons stadsklooster er ooit komt, laat staan hoe het er uit gaat zien. In hun nieuwste boek *God is verhuisd** stellen Petra Stassen en Ad van der Helm dat God uit de kerken verhuisd is naar ‘mensen die op nieuwe manieren vanuit hun geloof een bijdrage leveren aan maatschappelijke zorgen en dilemma’s’. We zijn dan ook op dit moment een fase ingegaan waarin we contact zoeken met *déze* mensen. We reizen zowat stad en land af om bij soortgelijke initiatieven een kijkje te nemen. We voeren intensieve gesprekken met allerlei bewegingen, instanties, orden en kerkgemeenschappen, enerzijds om ons te laten inspireren, maar vooral ook om te kijken of de contacten wellicht kunnen uitgroeien tot meer.

Zozer het ook voor onze gemeenschap een grote stap is om het vertrouwde kader van de eigen manieren en gewoontes open te breken, zo merken we ook bij onze gesprekspartners dat zij veelal denken in termen van behoud van de eigen club. Maar naar mate de gesprekken vorderen groeit de bereidheid om bij wijze van gedachte-experiment de vraag te stellen: wat als we de vertrouwde kaders eens laten varen. Het is eigenlijk net als bij een ‘echt’ klooster, als je aan de poort klopt om in te treden zal je het vertrouwde achter je moeten laten.

> Lees verder op pagina 8

Wederzijds noviciaat In het ver gevorderd contact met het *Oecumenisch Citypastoraat* in de *Stevenskerk* in Nijmegen hebben we daarom ook besloten om in eerste instantie een fase van ‘onderzoekend samenwerken’ in te gaan. Ons zeg maar wederzijdse noviciaat heeft inmiddels een aantal gezamenlijke vieringen en een gezamenlijk vormingsprogramma opgeleverd. Daarnaast hebben we het contact geïntensiveerd met een r.k.-parochie die eveneens haar wortels in de kloostertraditie heeft. We hebben het stadsklooster-idee in de *Raad van Kerken Nijmegen* uiteengezet, en we willen in gesprek met het dekenaat en de protestantse gemeente Nijmegen.

We willen het gewoon proberen

Zou het niet kunnen dat het stadsklooster wellicht opnieuw een experimenteerplek wordt, waar kerken voorbij hun institutionele grenzen en nestgeuren samen met maatschappelijke initiatieven en geëngageerde mensen opnieuw van betekenis kunnen zijn voor de samenleving? En zou het stadsklooster als plek van traditie en vernieuwing niet de ruimte kunnen zijn waar kerken zich opnieuw uitvinden, waar maatschappelijke spiritualiteit zich kan scherp en vertalen, waar scholen en welzijnsorganisaties invulling geven aan hun bijdrage in zingevingsvragen, en waar we samen aan spiritualiteit en zingeving een nieuwe plek kunnen geven in de samenleving?

In het verleden waren de kloosters telkens weer de redding van de kerk. Wordt het stadsklooster wellicht de redding van spiritualiteit en zingeving in de samenleving? We zijn er nog niet, maar het is een boeiende weg.

* Petra Stassen en Ad van der Helm: *God is verhuisd*, Uitgeverij Abdij van Berne, 2016

Hoop

The World Book of Hope

Leo Bormans

Uitgeverij Lannoo 2015

De Vlaamse journalist (spreker, inspirator, schrijver) Leo Bormans stelde een omvangrijk boek samen van 365 pagina's, waarin honderd experts uit vijftig landen vertellen over hun wetenschappelijk onderzoek naar het thema Hoop. Allen hadden duizend woorden tot hun beschikking. Onderaan hun bijdrage staat steeds een aantal *Sleutels*: mogelijkheden om de hoop te voeden. Naast de bijdragen van de honderd experts bevat het boek praktijkvoor-beelden: hoopvolle projecten uit tien verschillende landen.

Het boek oogt toegankelijk: creatieve opmaak, mooie sfeervolle foto's. Door de opmaak en die foto's lijkt het bestemd voor een brede doelgroep, het grote publiek. Toch laat het boek mij met een wat hopeloos gevoel achter. Ik denk dat het grote publiek snel afhaakt. De honderd experts die het boek dragen, allen wetenschappers, schrijven in hun wetenschappelijk jargon. De bijdragen zouden goed passen in wetenschappelijke tijdschriften, bestemd voor louter academici. Ze beschrijven voornamelijk onderzoeksresultaten: onderzoek met pubers, met ouderen, met studenten, met sporters, dit alles in die duizend woorden. Het zijn samenvattingen, conclusies. Dit maakt de bijdragen nogal algemeen.

Men formuleert resultaten. Terwijl ik rond een thema als *Hoop* graag concrete, ervarings-gerichte bijdragen zou willen lezen.

De experts komen uit de hele wereld. Hun onderzoeken werden gedaan in landen als China, in Zuid Afrika, India, Japan, de VS, Canada. Je verwacht enthousiasme, gedrevenheid, toegankelijkheid, niet die gortdroge opsommingen.

Een uitzondering vormt een onderzoeker uit Portugal. Deze beschrijft zijn bewondering voor Mandela, Lincoln en Aung San Suu Kyi. Hij onderzocht wat hen op de been hield/houdt. Dat levert een boeiend stuk op. Daar had ik er graag meer van gezien.

De tien praktijkvoorbeelden beloven wél een concrete benadering die je enthousiast zouden kunnen stemmen. De auteurs vertellen over projecten die ze initieerden voor arme gezinnen in Boston bijvoorbeeld of een mobiele school voor straatkinderen: “Het is een kar op wielen, met uitschuifbare schoolborden”. Dat is heldere taal.

Maar de beschrijving van een Portugees project begint met de zin: “Wij hebben een transformatief-appreciatief onderzoeksmodel gecreëerd en geïmplementeerd in een pool van studies...” Ik zink weg in een ‘pool’ van kreun & steun.

Het boek vind ik ook veel te omvangrijk. Een goede redacteur zou er misschien een toegankelijke, boeiende samenvatting van kunnen maken, gerangschikt naar deelthema’s in plaats van deze opeenstapeling van studieresultaten die totaal geen verband met elkaar hebben.

Toch kan ik me voorstellen dat dit boek goed verkocht wordt. Er is behoefte aan meer hoop in onze verwarde wereld. Wat houdt je staande? Waar trek je je aan op? Wat zijn tekenen van hoop? Daar wil men wel over lezen en het boek ziet er uitnodigend uit. Het is ook echt een bladerboek, je wordt nu en dan getrokken tot iets... en dan ga je lezen. En dan lees je meestal die ontoegankelijke stof. Ik durf daarom te wedden dat dit boek nauwelijks echt gelezen wordt, dat het hooguit een boekenkastvulmiddel blijft.

Dit is het derde boek in een serie.

Leo Bormans stelde ook de boeken *Geluk* en *Liefde* samen.

Ik kan me voorstellen hoe hij te werk gaat. Hij stuurt mails naar honderd geleerde mensen van over de hele wereld. Die sturen dan een stuk op van duizend woorden en dit gaat dan op een rij in een boek, met wat bijpassende foto’s van (in dit boek) afgebrande lucifers, zwarte paraplu’s met één rood exemplaar, wat huisdieren doen het ook altijd goed en kinderen...

In de themadienst rond de vredesweek werd in mijn kerk de tekst van Vaclav Havel over de hoop voorgelezen, waarvan hier een fragment:

Hoop is ergens voor werken, omdat het goed is, niet alleen omdat het kans van slagen heeft.

Hoop is niet hetzelfde als optimisme, wel de zekerheid dat iets zinvol is, ongeacht de afloop, het resultaat.

Kort, krachtig, helder. Daar kan ik mee voort.

Ons klooster Casella

Zuster Marie Madeleine Maas koos met een aantal zusters voor een radicaal nieuwe weg in hun leven als Augustinessen. Ze verruilden het vertrouwde klooster voor een nieuw huis: Casella, dat zich speciaal richt op jongeren. Waarom maakten zij en haar medezusters deze keuze? Welke mogelijkheden ontstonden hierdoor en wat moest worden losgelaten?

Eén van hart en één van ziel op weg naar God. Dat was de motivatie voor tien jonge vrouwen om op 9 maart 1934 samen te gaan wonen, daartoe uitgenodigd door de Augustijnse pater Sebastianus van Nuenen. Ze zetten daarmee een eerste stap op weg naar tijden van groei en bloei van onze congregatie: de *Augustinessen van Sint Monica*. Zevenenzeventig jaar later ontstond er een nieuwe loot aan deze Augustijner stam: klooster *Casella*. Een beloftevolle plaats waar vele jonge mensen en vrijwilligers de weg naar toe vinden. Als zuster Augustines stond ik samen met mijn medezusters aan de wieg van wat nu onze leefgemeenschap *Casella* is.

Het begin Het idee voor *Casella* ontstond vijftien jaar geleden, in een periode dat wij als Augustinessen in korte tijd bijna al onze jongste zusters zagen vertrekken. Met de zusters onder zestig jaar kwamen we bij elkaar om samen met onze algemene overste over onze toekomst en dromen te praten.

Een aantal van ons bleek dezelfde visie te delen over een nieuwe vorm van gemeenschapsleven. Wij zagen een nieuwe gemeenschap binnen ons klooster voor ons, waarbij we onze leefwijze zouden delen met mensen die voor bepaalde tijd met ons zouden meeleven. We maakten een plan dat we voorlegden aan de hele congregatie. Na ons enthousiast pleidooi bleef het even stil.

Daarna brak groot applaus uit!

In oktober 2001 was onze nieuwe gemeenschap een feit. *Casella's* waren van oudsher huisjes langs Romeinse wegen, waar reizigers en pelgrims beschutting voor de nacht konden vinden. Ons verlangen was om een huisje langs de weg te zijn voor zoekenden. Een huisje waar je welkom bent, waar in alle openheid gedeeld wordt van elkaars rijkdom.

Loslaten We startten onze groep met vijf zusters en twee meelevers: mensen die zich op tijdelijke basis bij ons aansluiten. Dat betekende vanaf dag één grote veranderingen. We verhuisden naar een eigen afdeling binnen het klooster. Ook stapten we van het getijdengebed – ons vertrouwd sinds ons eigen intreden – over naar oecumenische gebedsvieringen met een toegankelijk karakter.

Ook ons habijt lieten we los. Geleidelijk aan gingen we over op andere kleding. We merkten dat onze onderscheidende kloosterkleding teveel afstand schiep en niet hielp in onze wens om gelijkwaardig met onze bezoekers en meelevers om te gaan. In plaats daarvan kozen we voor eenvoudige kleding in aardetinten. Ook ontwierpen we een hanger met ons logo, waaraan mensen zouden kunnen zien dat we als groep bij elkaar horen. Tijdens die eerste jaren als groep speelde zich

Zuster Marie Madeleine Maas

Augustines, lid van Casella

DE PRAKTIJK

ook op een ander niveau een proces van loslaten af: de afbouw van *Meisjesstad*, onze opvang voor dakloze moeders met kinderen. Daarmee werd ons duidelijk dat we onze primaire missie zouden verliezen.

Nieuwe missie In deze beginperiode gebeurde toen iets wat eigenlijk in onze geschiedenis als Augustinessen steeds gebeurde: er kwam een nieuw zending op onze weg. Dit paste precies bij de visie van onze stichter: ‘Ga eerst ergens wonen, luister goed waar behoefte aan is en ga in op de vragen van de mensen om je heen’.

Als *Casella* waren we vriendenavonden voor jongeren gaan organiseren. Tijdens een retraiteweekend voor hen in Hilversum wandelden we langs de monumentale boerderij op ons kloosterterrein. Toen vroeg één van hen: ‘Zouden jullie hier in deze boerderij niet iets kunnen organiseren voor jongeren? Veel van ons hebben een hectisch leven, met veel keuzemogelijkheden en weinig ruimte voor stilte. Dan zouden we aan kunnen sluiten bij jullie gebedsvieringen!’

Daar zagen wij onze nieuwe missie! Met een klankbordgroep werkten we aan ons plan, dat resulteerde in onze verhuizing als groep naar Hilversum om het project verder uit te werken. Na een lange bouwperiode waren in oktober 2013 de aangepaste gastenboerderij, nieuwe gebedsruimte en huis voor klooster *Casella* een feit.

Nu, drie jaar later, hebben we al honderden gasten en vele groepen op onze boerderij verwelkomd. Sommigen komen voor een weekend of een week, anderen doen mee aan workshops of komen voor onze maandelijkse Taizé-viering. We hadden tot nu toe veertig jonge mensen die voor langere tijd bij ons in huis als meelevers woonden. En dan zijn er ook nog de vele, onbetaalbare vrijwilligers en de kring van geassocieerde leden van *Casella*, nu zes in getal.

Eén van hart en één van ziel Over ons plan had je kunnen zeggen: waar beginnen jullie aan! Met een steeds kleiner wordende congregatie en dan ook nog je gemeenschap delen met mensen die niet verwachten er hun levenskeuze van te maken. Toch dagen juist zij ons uit het beste in ons naar boven te halen, ons falen toe te geven en steeds weer opnieuw te beginnen.

er kwam een
nieuwe zending

op onze weg

Onze congregatie ziet in ons de toekomst van Augustijns leven.

Wij realiseren ons dat onze manier van leven het waard is te delen. Vanuit die bewustwording maken we nu stappen om onze gemeenschap beter in beeld te brengen bij zoekenden naar religieus leven. Veel deuren van onze kloosters zijn gesloten maar die van *Casella* is opengegaan. Dat is voor ons allemaal hoopvol!

Als we blijven leven vanuit de diepere laag kan *Casella* het klooster van de toekomst zijn, waarin we ons gedachtengoed en de liefde die ons bindt zichtbaar kunnen maken in de wereld. *Eén van hart en één van ziel op weg naar God*. Om onze traditie eer aan te doen, maar vooral ook omdat we net als die eerste tien sterke en vooruitstrevende zusters Augustinessen geloven in waar we ten diepste voor staan.

Heen en terug

Naar aanleiding van de lezing van Erik Borgman gaan Lia Epskamp en Lucy de Klein met elkaar in gesprek. Beiden doorliepen ze afgelopen jaar een intensieve leerweg. Lucy werkt als geestelijk verzorgster bij de Dominicanessen van Neerbosch, Lia heeft hetzelfde werk bij de Franciscanessen Alles voor Alles in Breda gedaan. Toevallig schreven ze beiden een werkstuk over de mystica Dorothee Sölle.

Lia: We hadden de opdracht om als afsluiting van de leergang christelijke meditatie in gesprek te gaan met een mysticus. Toen ik Dorothee Sölle in dat rijtje zag staan was ik erg verbaasd en nieuwsgierig. Ik kende haar als iemand die haar blik op de maatschappij gericht heeft. Haar boekje *De Heenreis* was een eye-opener voor mij. Naar binnen gaan en stil worden beschrijft zij als een voorwaarde om stevig in de buitenwereld te kunnen staan. Naar binnen en naar buiten, het is een op en neergaande beweging.

Lucy: Voor mij was het precies andersom. Voor mij bevestigde Dorothee Sölle met nadruk dat geloven en christen zijn altijd engagement met de wereld inhoudt. Dat kan groots: tot aan het politieke. Het zit hem ook in kleine alledaagse zaken, in ontmoetingen of in tegenstand. Ook daar wordt mijn engagement gevraagd.

Stilte Lucy: Ik heb het dan inderdaad nodig om mezelf regelmatig even terug te pakken. Dan zoek ik de stilte op. Dan kom ik bij mijn inspiratie, de oproep die me aanspoort. Minimaal een keer per dag neem ik die tijd welbewust. Maar ik merk nu dat ik vaker even in de kapel ga zitten als er iets ingewikkelds is. Hoe ga ik hiermee verder? Ik neem er de tijd voor.

Lia: Dat herken ik wel. De stilte en het afstand nemen helpen mij ook. Voorheen ging ik maar door. Nu zijn er steeds meer stille momenten. Al zit het nog niet op

mijn harde schijf, als ik ga hollen dan kan ik het terugpakken. Ik kom dan ook aan mezelf toe. Ik hoef er niet altijd voor een ander te zijn. Toch kom ik als ik stil ben, niet alleen maar leuke dingen tegen. Integendeel. Afgelopen jaar ben ik op oud zeer gestoten waarvan ik dacht dat het al lang achter me lag. Ik moest er nog eens naar kijken. Naar binnen gaan kan immers niet zonder de pijnpunten die er zijn. Toch wil ik het aangaan en zien wat het me brengt, het vruchtbaar laten worden als het ware. Ik ervaar het als een voortdurende beweging van een heen- en een terugreis, waar ik zelf de handleiding van leer schrijven.

Ruimte Lucy: Ik kwam eigenlijk al binnen met een vraag. Aanvankelijk durfde ik hem niet te stellen. Als geestelijk verzorgster word ik immers geacht om het antwoord te weten? Ik heb hem toch gesteld: “Wie of wat is God? Hoe krijgt Hij naam in mijn leven? Kan het dat Hij niet bestaat?” Ik merkte dat ik de vraag mocht stellen en hem kon laten staan. Dat was zo bevrijdend. Want met het stellen van de vraag kwam er ruimte. Het bood de mogelijkheid van zo’n rijkdom aan antwoorden. Ik merk dat het me meer open maakt in mijn communicatie. Ook in mijn werk met de zusters. Als ik deze vraag hardop stel, in mezelf en in gesprek met anderen, dan kom ik bij de *ervaring* van wie God voor mij en voor anderen is! Dan gebeurt er kerk.

Lia: Ook voor mij kwam de ruimte door gesprek. Hardop woorden geven aan wat me bezig houdt, horen en gehoord worden, dat heeft me goed gedaan. Het scheidt gemeenschap. Dat is voor mij wezenlijk. Als er geen gemeenschap is, hoe vind je elkaar dan? Het werken bij de zusters inspireert mij. Zij hebben van gemeenschap hun leven gemaakt. Het gaat niet alleen om samen eten en recreëren, bidden en feesten, het ontmoeten van elkaar en van God, maar ook om steeds op-

nieuw het vuur van je roeping aan te blazen en vorm en inhoud te geven aangepast aan de tijdsgeest. Zegt Erik Borgman niet dat gemeenschap ervoor zorgt dat je niet kunt ophouden om kerk te zijn? Ik zie dat hier gebeuren.

Religieuzen als spiegel Lucy: Ik ben blij dat ik bij religieuzen werk. Ook bij ons is een ontwikkeling gaande. Er is een spanning tussen het traditionele en de moderne tijd. Sommige zusters willen daar graag in mee. Ze zoeken naar nieuwe vormen en invullingen van religieus leven, maar het gebeurt altijd op grond van een geleefd leven en vanuit hun eigen wortels. Ze blijven trouw aan wie ze zijn. Hun leven is verkondiging, diaconie en ge-

meenschap, net zoals in heel de kerk. Toch zou ik in een parochie last hebben van de kerk als instituut. Ik ervaar daar in zoveel verstarung.

Lia: Hoe moeilijk ook te

duiden, ik blijf erbij dat kerk heel wat te bieden heeft. Met die drie pijlers die je net noemde kun je toch met open handen kerk zijn, al kan de organisatie misschien wel anders. Bij Sölle werd me dat ook weer zo duidelijk. Het gaat niet om de kerk. Het gaat om het Rijks Gods. “Het criterium voor wat kerk is, blijft het Koninkrijk Gods; uit de verkondiging van dat koninkrijk ontstaat de kerk en met het oog daarop organiseert zij zich..... Overall waar God bevrijdend handelt in en door mensen,

Kan het dat Hij niet bestaat?

participeert men in het bevrijdende handelen van God, werkt men eraan mee en laat men zich betrekken in het bevrijdingsproces. En waar dat gebeurt, verschijnt de ‘kerk’ in de volle zin van het woord, betrokken op het Koninkrijk Gods”*.

Lucy: Woorden naar mijn hart! Ik zie hoe voor ‘mijn zusters’ het evangelie de onderstroom van hun leven is. Dat krijgt vorm in hun dagelijks ritme van bidden en vieren en in de wijze waarop ze zich dienstbaar willen blijven maken voor de gemeenschap en de wereld om hen heen. Dat vraagt telkens opnieuw om aanpassing. Het gaat dan eigenlijk om het leren luisteren en kijken naar de tekenen van de tijd. Dat gaat niet vanzelfsprekend. Ook ik ervaar soms het ‘niet weten’, het met lege handen staan. Maar het ‘gesprek’ met de zusters helpt mij om daardoorheen de boodschap van het evangelie te blijven horen en door te geven.

Lia: Voor mij gaat het daarbij om de kwetsbare mens aan de rand van de samenleving. Hoe doe ik dat?, vraag ik me dan af. Ik werk bij zusters die zich vanaf den beginne hebben ingezet voor zieke en kwetsbare mensen. Zij voelden zich instrument van Gods liefde. Die liefde maakt het hen onmogelijk om op te houden kerk te zijn. Om stem te geven aan wie niet meer spreken kon, om oog te hebben voor wie niet werd gezien hebben zij zich, vaak als luis in de pels, vierentwintig uur per dag, zeven dagen in de week beschikbaar gesteld.

Lucy: Dan kom ik toch weer uit bij Sölle. Dit kan alleen maar als er ruimte is voor wat zij de *heenreis* noemt: verwijlen in de stilte, rust durven nemen, naar binnen keren. Deze moet noodzakelijk voorafgaan aan de weg naar buiten, de *terugreis* naar het leven van alle dag. De diepgang van de *heenreis* zal de *terugreis* voeden en uitzuiveren. Samen zullen ze uitmonden in een eenheid van spiritualiteit en solidariteit. Beiden: Daar hopen we alsmear verder naar toe te groeien.

* Dorothee Sölle, Denken over God, inleiding in de theologie, Kok ten Have 1990, blz. 150

Lucy de Klein (links)
geestelijk verzorgster bij de
Dominicanessen van Neerbosch
Lia Epskamp
werkte als geestelijk verzorgster
bij de Franciscanessen *Alles voor
Alles* in Breda

DE PRAKTIJK

Aan de grens

De vier artikelen in dit nummer van VPWinfo laten zien dat de uitdaging die Erik Borgman formuleerde in zijn inleiding voor de VPW (en in zijn boek *Waar blijft de kerk*) wordt opgepakt.

Het lijkt erop dat steeds dieper het besef doordringt dat het proces van bestuurlijke reorganisatie en schaalvergroting zijn grens heeft bereikt. Het bij elkaar brengen van steeds kleiner wordende parochies lost misschien nog wel een aantal organisatorische problemen van de katholieke kerk op, maar zorgt niet voor nieuwe vitaliteit. Verdergaande schaalvergroting zal het probleem van vitaliteit ook niet oplossen. De vier concrete praktijkverhalen laten zien waar vernieuwing gezocht wordt.

Ik lees in de artikelen een aantal gemeenschappelijke kenmerken die volgens mij veel zeggen over de richting waarin vernieuwing gezocht wordt.

Vanuit de marge van het kerkelijk instituut

Alle vier verhalen spelen zich af in de marge van de kerkelijke structuur van bisdommen en parochies. Drie van de vier verhalen zijn betrokken op de klooster-traditie. De Augustinessen met *Casella* in Hilversum, de met de Augustijnen verbonden *Boskapel* in Nijmegen en het tweegesprek van de begeleidsters van kloostergemeenschappen laten zien hoe belangrijk de kloostertraditie is. Enerzijds is dat een bestuurlijke kwestie: kloosterordes vallen buiten de bestuurlijke structuur van bisdommen en hebben zo meer ruimte en vrijheid om zelf hun weg te zoeken. Dat geldt ook voor de financiële kant: initiatieven als *Casella* zijn niet afhankelijk van begrotings-goedkeuring door het bisdom en kunnen daarom naar eigen inzicht investeringen doen. Tot slot hebben kloosters altijd een belangrijke rol in vernieuwing gespeeld. Dat gold voor de *Clunybeweging* in de tiende en elfde eeuw, voor Franciscus met zijn radicale beweging in de dertiende en veertiende eeuw, voor de moderne devotie van Geert Grote.

Ook het verhaal van Geert Rozema uit Arnhem speelt zich af in de marge van

de stadsparochie Arnhem: het buurt-pastoraat heeft een specifieke rol en ruimte binnen de parochie.

De realiteit van de bisdommen en parochies in Nederland is dat ze niet in staat zijn tot vernieuwing. De voorwaarden zijn er niet. Het ontbreekt aan sociaal, intellectueel en financieel kapitaal dat nodig is om vernieuwing in gang te zetten. De bisdommen zijn maatschappelijk geïsoleerd geraakt waardoor er geen sociale netwerken meer zijn waaruit vernieuwing geput

René Grotenhuis

Onderzoeker bij de Universiteit Utrecht over de rol van civil society, voorheen directeur van Cordaid

kan worden. De contacten met politiek en media zijn schaars en kwalitatief arm. De contacten met (katholieke) maatschappelijke organisaties zijn minimaal waardoor ook langs die weg geen nieuwe uitdagingen voor de kerk verschijnen. Er is geen intellectueel kapitaal: het centraal bureau van de kerkprovincie is vrijwel ontmanteld en de relatie met de universiteiten is niet sterk ontwikkeld. Het hameren op de financiële problemen van de kerk betekent dat er geen geld wordt vrijgemaakt voor vernieuwing. Daarmee is de rol van de bisdommelijke structuur voor vernieuwing in de kerk heel erg klein, zo niet afwezig. Tegen die achtergrond is het niet verwonderlijk dat de geschetste initiatieven vanuit ordes en congregaties of vanuit een specifieke pastorale tak (buurtpastoraat komen). De mainstream van de kerk zit vast.

Kiezen voor verbinding met de wereld buiten de kerk

Zowel het initiatief van de *Boskapel* om te komen tot een stadsklooster als het werk van de buurtpastores in Arnhem is ingebed in een bredere horizon. Het buurtpastoraat situeert zich in inloophuizen waar mensen in de marge van de samenleving binnenglopen en steun vinden bij elkaar en bij mensen die zich met hen verbinden. Het klooster *Casella* verbindt zich met een nieuwe fysieke context van een boerderij om een nieuwe omgeving te creëren waar mensen tot rust en bezinning komen.

Dat is nieuw, maar is in zekere zin ook een teruggrijpen op een oud concept. De kerk is nooit een naar binnen gekeerde kerk geweest. Vanaf het moment dat het christendom onder Constantijn tot godsdienst van het Romeinse Rijk werd, heeft ze zich intensief verbonden met politiek, met kunst, met wetenschap. Ook de tijd van de verzuiling werd gekenmerkt

door intensieve banden met maatschappelijke contexten van onderwijs, zorg, media, politiek, wetenschap en arbeid.

Terugkeer naar de tijd dat de kerk staatskerk was of naar verzuiling is niet aan de orde en ook niet wenselijk, maar de reflectie op die tijd leert ons dat vitaal geloven niet in isolement kan plaatsvinden. Je zou de situatie zoals die de afgelopen dertig jaar in de Nederlandse kerk heeft ontwikkeld, d.w.z. sinds het begin van de jaren tachtig met de bijzondere synode van Nederlandse bisschoppen in 1980 en het mislukte pausbezoek van 1984, kunnen karakteriseren als een proces van langzame verstikking. In een proces van naar binnen gekeerd zijn is de aandacht gericht op de interne structuur en de disciplinerende kerkordelijk, dogmatisch en moreel

opzicht. Door het afsluiten van de verbindingen met de buitenwereld is de zuurstof langzamerhand opgebraakt. De kerk kan niet zonder die verbindingen met de andere terreinen van het leven, zonder dat verpietert ze. Voor zover die verbindingen de afgelopen decennia zijn onderhouden door de kerk, gebeurde dat vanuit een schuttersputje-mentaliteit: van tijd tot

Realiteit van bisdom en parochie:

niet in staat tot vernieuwing

tijd vuurt de kerk haar oordelen af op de samenleving en vervolgens duikt ze weer weg in de bescherming van de eigen overtuiging.

Het is niet zonder reden dat de initiatieven zoals hier geschetst gaan over het herstel van verbindingen met de buitenwereld. Dat wordt nog het meest duidelijk in het project van het stadsklooster Nijmegen. De term kom ik de laatste jaren vaker tegen. Ik ben zelf betrokken geweest bij de discussie over de toekomst van het Dominicanenklooster in Zwolle waar stadsklooster de werktitel werd van de vraag hoe het klooster zich voor de toekomst verder zou kunnen ontwikkelen. En in de stad Utrecht, waar ik betrokken ben bij de Utrechtse stadssynode (www.stadssynodeo30.nl), wordt rond de Antoniuskerk een plan voor een stadsklooster ontwikkeld.

Net als het Nijmeegse initiatief gaat het daarbij om open verbindingen tussen spiritualiteit en bezinning vanuit de katholieke traditie met cultuur, wetenschap, maatschappelijk debat en sociale actie. De verbinding van ‘stad’ en ‘klooster’ geeft aan wat de essentie is van deze projecten: ze willen een verbinding tot stand brengen tussen de cultuur van bezinning en reflectie op God, die kenmerkend is voor de kloostertraditie en de moderne stad, waar diversiteit (steeds vaker chaos), snelheid en techniek het leven beheersen. Het is de uitdaging om geloven en moderniteit beide serieus te nemen ook al lijken ze op het eerste gezicht niet goed met elkaar te verenigen. Het is het herstel van verbindingen die we de afgelopen decennia zijn kwijtgeraakt en die levensnoodzakelijk zijn voor een vitale geloofsgemeenschap.

De weg naar binnen

Het gesprek van Epskamp en Klein draait om de weg naar binnen, om de stilte en de reflectie als voorwaarde om de weg naar buiten te gaan. Hoewel ik niet zo geloof in volgtijdelijkheid: eerst dit en dan dat, is de samenhang van beide wegen onmiskenbaar. In de bijdrage van Ekkehard Muth over het stadsklooster stelt de gemeenschap rond de *Boskapel* zich de vraag of er überhaupt nog plaats is voor spiritualiteit en zingeving in de samenleving. Daarmee wordt de opdracht van het stadsklooster scherp en juist geformuleerd. Het gaat er niet

om een nieuw centrum voor christelijk of katholiek geïnspireerd maatschappelijk debat en sociale actie te organiseren, in essentie gaat het om de zichtbaar making van de menselijke kwaliteit om zin en betekenis te geven aan zijn of haar handelen. Die zin en betekenis ontstaat niet in de binnenwereld van de kerk, maar in de verbinding van geloof en wereld. Die kwali-

Geloven en moderniteit beide serieus nemen

teit tot zingeving staat onder druk en dreigt gemarginaliseerd te worden. Die menselijke kwaliteit kan niet geloofwaardig zichtbaar gemaakt worden als ze niet het hart is van vernieuwing. *Casella*, waarover Zuster Marie Madeleine Maas schrijft, verbindt die twee door de kloostergemeenschap als de ruimte te presenteren waarbinnen het leven van mensen vorm kan krijgen. Geloven is geen toevoeging aan het leven, ze is de ruimte waarbinnen het leven van bezoekers en medebewoners invulling en betekenis krijgt.

Tijdelijkheid

Tot slot meen ik te zien dat er in de vernieuwing sprake is van een spannende dialectiek tussen tijdelijkheid en duurzaamheid. In *Casella* is er sprake van bezoekers en mensen die zich tijdelijk verbinden aan de gemeenschap. Ook het stadsklooster zal te maken krijgen met veel mensen die voor bepaalde activiteiten of voor een bepaalde tijd meedoen. Voor de mensen die het buurtpastoraat in Arnhem ondersteunen, is hun verbinding ook tijdelijk. Daar ligt institutioneel misschien wel de grootste uitdaging van de kerk: slechts enkelen zullen zich tot de kerk bekennen met alles erop en eraan (geloofsleer, moraal, institutionele inrichting). De kerk die hecht aan traditie en leeft vanuit een lange historie, zal moet leven met de realiteit van een gedeeltelijke en tijdelijke identificatie van mensen die belang in haar en haar bijdrage stellen. Voorlopig zal de kerk zich niet moeten richten op het werven van nieuwe leden, maar op het inspireren van passanten. De geloofsgemeenschap zal zelf stevig in de schoenen van de traditie moeten staan en tegelijk zich verbinden met mensen die langs komen. Dat is het model van de kerk als klooster waar Ekkehard Muth naar verwijst. Dat is een kansrijk perspectief, maar vraagt een wezenlijk andere richting van denken en handelen.

De Mariamonologen

Ga eropaf of haal ze naar je toe, de *Mariamonologen* en je zult er geen spijt van krijgen.

Drie vrouwen dragen deze voorstelling over Maria. Drie verschillende leeftijden en achtergronden. Drie verschillende invalshoeken, elk gekleurd met eigen ervaringen en herinneringen. De overdaad van *Mariadevotie* uit het *Rijke Roomsche Leven* bindt de strijd aan met de versjes van de zondagsschool. Het door de kerk getekende zelfbeeld van oudere vrouwen staat op het toneel hand in hand met hedendaagse sterke vrouwen. Malala, de *Dwaze Moeders* en het zwanger geraakte vriendinnetje vinden allemaal hun toevlucht onder

de beschermende mantel van Maria. “Ik ben Maria”, zeggen twee van hen, in eerste instantie verwijzend naar hun doopnamen en hun rol in het kerstspel op de basisschool. “Ik ben Maria niet”, zegt de vrouw van protestantse huize. Desondanks brengt ze met grote kracht en fierheid het *Magnificat*, in drie zinnen samengevat. Als een refrein weven die zich door de hele voorstelling heen.

Indrukwekkend is de vertelling van het kerstverhaal met de bijbel in de hand en de beelden van de actualiteit voor ogen. IJzingwekkend klinkt het lied over de pasgeboren kinderen uit Syrië en Afrika en hun moeders. Een speciale rol is weggelegd voor de (mannelijke) toetsenist. Naast zijn muzikale bijdrage geeft hij met de nodige humor commentaar vanaf de zijlijn. Ontroerend is zijn lied over de handen van Jozef.

Aan de ene kant is deze voorstelling aardig bijbelvast. Alle teksten over Maria komen er bijna letterlijk in terug. Aan de andere kant maakt de voorstelling toeschouwers ontvankelijk voor de zachte kracht van Maria en raakt ze dicht aan hun eigen levensverhalen. “Zij intrigeert mij”, zoals een van de drie actrices zingt, zullen velen haar na de voorstelling nazeggen.

Op stap naar...

Mirjam Dirkx

mede-eigenaar van De Levensboom
(www.delevensboom.net) en redactie-secretaris
VPWinfo

Zoals gezegd: je kunt naar deze voorstelling toe. Op de speellijst staan de volgende plaatsen en data vermeld:

- Zwolle – 4 november
- Soest – 5 november
- Amersfoort – 6 november
- Borger – 11 november
- Barneveld – 25 november
- Apeldoorn – 26 november
- Dordrecht – 2 december
- Rotterdam – 11 december
- Utrecht – 18 december

Maar wat let je om dit theaterconcert naar je toe te halen? Een mooi initiatief in het kader van cultuur, oecumene of samenwerking.

www.toneelgroepdekern.nl

Nieuws uit de VPW-en

■ VPW Groningen-Leeuwarden

• • • Op 21 september waren we als bestuur bijeen. Wegens ziekte konden Dorenda Gies en Hilda van Schalkwijk er niet bij zijn. We wensen hen veel sterkte en beterschap! Op de agenda stond onder meer de algemene ledenvergadering van 27 oktober. We streven ernaar om iedere keer een thema te bespreken. Dat zal nu worden: *Vragen rondom het levenseinde*. Joep van der Geer, geestelijk verzorger in het *Medisch Centrum Leeuwarden* en promovendus, zal met ons spreken over zijn onderzoek dat gaat over spirituele aspecten in gespreksvoering met ernstig zieke patiënten. We hopen op een mooie bijeenkomst.

• • • Gelukkig is de opkomst bij onze algemene ledenvergaderingen in de regel goed. We zijn een kleine afdeling, maar procentueel scoren we goed wat dit betreft. Hier zijn we blij mee. Wat we ook belangrijk vinden is het contact met het bisdom. Jaarlijks hebben we als bestuur een informeel c.q. protocollair gesprek met de staf van het bisdom. Dit willen we graag zo houden (en we hopen dat de nieuwe bisschop er ook zo over denkt).

• • • Zorgen hebben we ook, zeker als het gaat om de bemensing van ons bestuur. Er komen enkele vacatures aan die waarschijnlijk moeilijk ingevuld kunnen worden. We denken er aan om mensen te vragen voor bijvoorbeeld twee jaar in plaats van de gebruikelijke vier. Wij delen de zorgen omtrent de toekomst van

de VPW en vragen ons ook af of wij de degenen zijn die het licht uit doen of dat het ons samen lukt om nieuwe wegen te bewandelen zodat er toekomst is. Het samenkomen als bestuur voedt in ieder geval deze hoop. | Wiebe Mulder

■ VPW 's-Hertogenbosch

• • • De coördinerende groep van de VPW Den Bosch heeft op maandag 5 september 2016 een bezoek gebracht aan bisschop Mgr. Gerard de Korte. Dit bezoek is als zeer positief ervaren. We konden in een open gesprek en een sfeer van wederzijds vertrouwen de zorgen voor het pastoraat in het bisdom delen. Wij hebben gesproken over de geschiedenis van de VPW Den Bosch en wat er in het bisdom is gebeurd. Bijvoorbeeld dat het in de afgelopen jaren niet mogelijk bleek om met het bisdom in gesprek te komen en hoezeer het ons verheugt dat dat nu wel mogelijk is. We hebben enkele wensen kenbaar gemaakt, onder andere dat gepensioneerde pastorale werkers de post van het bisdom blijven ontvangen en zo het gevoel krijgen dat ze er bij horen. Een ander belangrijk punt: de bisschop is het met ons eens dat het goed is dat priesters, diakens en pastorale werkers samen vorming en nascholing ontvangen. Hij wil zich daar mede voor inzetten. De afspraak is gemaakt om elkaar minimaal eenmaal per jaar te spreken. Kortom het was niet alleen een plezierig gesprek maar ook nuttig en positief voor

ons werk. Later die week sprak Mgr. De Korte bij het jubileum van de Roerom over de 251 kerken in het bisdom. Die kunnen open blijven, wanneer de parochianen ter plekke daar met mensen en geld mede-verantwoordelijkheid voor nemen. Hij wees er ook op dat de kerk een lerende kerk is. Pastores dienen te blijven leren en lezen. Dat geldt ook voor de kerkleden, een inhaalslag is nodig.

• • • Verder is er een gesprek geweest met de VPW Limburg om te bezien of samenwerking tussen beiden mogelijk is. De opkomst in bijeenkomsten bij beide VPW-en is soms beperkt, waardoor samenwerking op het gebied van studie en vorming mogelijk samen georganiseerd kan worden. Belangrijke items voor de beide VPW-en zullen altijd zijn:

- Belangenbehartiging van de leden
- Elkaar informeren over o.a.
 - belangrijk nieuws
 - ontwikkelingen in het pastoraat
- Inhoudelijke verdieping

We hopen aantrekkelijke studiedagen te organiseren, waarvan men zal zeggen: 'dat wil ik niet missen'. De beide stuurgroepen hopen elkaar in januari weer te ontmoeten. | Kees Scheffers/Jeanne Rens

■ VPW Limburg

• • • In het afgelopen najaar is er een gesprek gevoerd tussen de afdelingen Den Bosch en Limburg. Insteek was allereerst een verkennend gesprek over de toekomst van de landelijke VPW en het gesprek zoals dat in de vereniging gestalte aanneemt. Een tweede punt was vooral ook met elkaar te bezien waar er mogelijkheden liggen rondom samenwerking

en versterking van elkaar. In een omgeving waarin het kerkelijk landschap en leiderschap verandert, zijn er wellicht ook trefpunten waarop beide afdelingen elkaar kunnen ontmoeten. Daar wordt op voortgeborduurd en een volgende bijeenkomst is begin 2017 gepland.

• • • Op 12 oktober verzorgt cultuurtheoloog Frank Bosman een lezing voor de studiekring *Pactief*. Het is een vervolg op de lezing van een jaar geleden welke ook in het teken stond van hedendaagse media en culturele uitingen die gebruik maken van (bestaande) religieuze tradities/vormen. De komende lezing zal vooral op filmische elementen focussen. De kring wordt weer in Steyl uitgenodigd en de middag gewoontegetrouw met een gezamenlijke sobere maaltijd afgesloten. Informatie is via het secretariaat St. Groenewold verkrijgbaar.

• • • Op 12 november staat de najaarsvergadering van de afdeling gepland. De gebruikelijke vergaderpunten komen dan aan bod en het inhoudelijke gedeelte zal door de Parkstadkring worden ingevuld. Uitnodiging en programma volgen zo spoedig mogelijk. | Piet Linders

■ VPW Haarlem-Amsterdam

• • • Het in mei afgezegde protocollaire gesprek met de bisschop vond plaats op 1 juli op een nieuwe locatie en wel in Vogelenzang op de Tiltenberg waar sinds kort de kantoren van de curie zijn gevestigd. Op de agenda waren de belangrijkste punten de brief van kanselier Fennis met betrekking tot het verbod in voorgaan van gepensioneerde pastoraal werk(st)sters en gekwalificeerde parochi-

anen in woord- en communievieringen. En het antwoord op deze brief vanuit de VPW. Beide brieven zijn te lezen op de website van de VPW Nederland. Een ander belangrijk agendapunt was de voortgang van het gewenste breed diocesaan overleg tussen priesters, diakens, pastoraal werkers en migrantenparochies. Het was een sombere, regenachtige dag en we hoopten op een goede gedachtenwisseling. Helaas verliep het gesprek niet zoals we gehoopt hadden en leek de lucht nog meer te betrekken. Het verbod van voorgaan door gepensioneerde pastoraal werk(st)ers en gekwalificeerde parochianen maakt deel uit van het liturgisch beleid en woord- en communievieringen wil men alleen maar bij uitzondering toestaan. Dit geldt overigens niet voor de diakens hoewel een wijding op zich niets toevoegt aan een woord- en communieviering. Op theologische argumenten van onze kant met tevens een beroep op collegialiteit wilde of kon men niet ingaan. Het enige argument dat meermalen gehanteerd werd voor het verbod was het feit dat de bisschop had ervaren dat niet alle pastoraal werk(st)ers de sacraliteit van het Allerheiligste onderkennen waardoor er geen sprake meer zou zijn van een waardige liturgie. Het bleef dus heel teleurstellend een 'nee'. Het gevolg van dit 'nee' zal toch zijn dat er een grijs circuit zal ontstaan in regio's waar men deze regel niet zo strikt zal hanteren en in regio's – voornamelijk die regio's waar jonge priesters en priesters van het neocatechumenaat werkzaam zijn – waar men het verbod al heeft ingevoerd. Of het verbod ook geldt voor de

vele verpleeghuizen en zorgcentra waar men vaak een beroep doet op de gepensioneerd, bleef onduidelijk tijdens het gesprek. Er blijft wel ruimte voor de gepensioneerde werkers om voor te gaan in woord- en gebedsvieringen en andere vieringen waarin niet de Communie wordt uitgereikt. En gepensioneerden en parochianen kunnen zich via een korte cursus aan het Bonifatiusinstituut scholen om daarna van de bisschop een aanstelling te ontvangen tot 'buitengewoon bedienaar van de eucharistie' teneinde naar zieken de communie te mogen brengen. Omdat de bisschop bang is dat het voorgaan de agenda zal bepalen in het breed diocesaan overleg, ziet hij er voorlopig van af om de diverse gremia te benaderen om te komen tot dit brede overleg. Al met al een teleurstellend gesprek te meer daar we alle krachten nodig hebben om onze missionaire opdracht te vervullen waaronder dus ook de inzet van gepensioneerde pastoraal werk(st)ers en bevlogen parochianen. Wordt vast en zeker vervolgd.....

• • • Op 19 augustus jl. overleed op 91-jarige leeftijd monseigneur Gé Geukers, priester en oud-vicarisgeneraal van het bisdom Haarlem-Amsterdam. Gé was een bekende, markante persoonlijkheid met een zeer pastorale inborst en uitermate geliefd bij de mensen. Door velen schertsend genoemd als de ongewijde bisschop van Haarlem. In een zeer druk bezochte en mooie persoonlijke uitvaart werd er op 26 augustus in Egmond aan de Hoef afscheid van hem genomen. We zullen hem ons blijven herinneren als een groot pastoraal mensenmens. | Kiki Kint

Deur...

Zoals ieder jaar gingen we ook dit jaar naar Frankrijk op vakantie. Steeds een ander vakantiepark, maar altijd wel hetzelfde overnachtingshotel in Orléans. Dat is wel zo makkelijk bij al die vakantie-stress die je toch maar meesjouwt, is het niet in je koffer dan wel in je lijf. Makkelijk hoor, hetzelfde hotel. Je opent de deur, weet waar het lichtknopje zit en waar het stopcontact zich bevindt om je mobiel op te laden (in een onmogelijke hoek, achter dat tafeltje)!

Spannender is het als we 'ons huisje' naderen, je steekt de sleutel in het slot, draait hem om, opent de deur..... Krijg je waar voor je geld? Waren de foto's op de website een getrouwe weergave van de werkelijkheid of is er wel heel erg rooskleurig gefotografeerd. Het zou niet de eerste keer zijn dat...

Maar er gebeurt meer als je de deur van je vakantiehuis doorgaat. Neem je alles mee naar binnen? Of laat je ook wat buitenstaan? Hetzelfde geldt na een lange werkdag, zo'n dag waarop je het niet naar je zin hebt gehad. Neem je 'het gedoe' mee naar binnen? Mogen je huisgenoten van je humeur meegenieten? Of lukt het je om dat buiten te laten staan, om het niet mee naar binnen te nemen?

Ik geef eerlijk toe, voor mezelf is het een hele opgave om los komen, los te komen van alles wat met kerk te maken heeft.

Maar het lukt, soms...

Maar er was dit jaar *nog* een deur waar ik doorheen mocht gaan, misschien wel durfde te gaan..... Niet de deur van het overnachtingshotel, niet de deur van ons vakantiehuisje, maar een van de Heilige Deuren die ik deze zomer tegenkwam in Lourdes en Rome.

Door *die* deur heengaan zou voor mij meer zijn dan het gedoe van alledag achter me laten of voor een paar weken mijn werk los te laten. Voordat ik die deur door zou mogen gaan, werd ik uitgenodigd om bij mezelf te rade gaan.

Wat staat mij in de weg om de ruimte van zijn licht en barmhartigheid binnen te gaan? Die vraag stellen, toe te laten tot mezelf om vervolgens in alle eerlijkheid een antwoord proberen te vinden, dat was al een bedevaart op zich!

Een Heilige Deur – met hoofdletters geschreven – doorgaan. Ik geef toe, ik moest er even aan wennen. Maar gaandeweg het Heilig Jaar dacht ik: “Toch maar eens proberen, uitproberen”. Dus op de fiets naar Brielle, naar het heiligdom van de *Martelaren van Gorkum*, waar op zaterdag 9 juli, onder hemels gezang van 'mijn' *Caeciliakoor* uit Rotterdam een Heilige Deur werd ontsloten (en weer gesloten is als u dit leest). Het is me toen niet gelukt... Wat stond mij in de weg om de ruimte van zijn licht en barmhartigheid binnen te gaan?

Eind juli de tweede deur, zeg maar poort, in Lourdes. Ook toen is het er niet van gekomen. De derde deur was in Rome waar ik na 10 dagen fietsen en 1000 kilometer in de benen eind augustus aankwam. De poort lag voor me, zachtjes zong ik: “Misericordes sicut pater.....” Ik deed een stap vooruit en hoorde mijn *Caeciliakoor* de hymne van Barmhartigheid loepzuiver aanvangen. Ik maakte een kruisteken, een traan rolde over mijn wang en stamelde: “In aeternum misericordia eius....”

Bouwen aan de stad

Rob

Lijesen

